

Posudek na diplomovou práci Olgy Smirnovy, M.A. *Happy recipients? ...*

Autorka se ve své diplomové práci zabývá zajímavou otázkou, jaký přístup k západní pomoci mají představitelé ukrajinských advokačních NNO, které se aktivně účastnily oranžové revoluce v roce 2004. V první kapitole autorka přehledně zpracovává téma pomoci demokratickému rozvoji posttotalitních nebo –autoritářských zemí a uvádí také základní kritiky, které proti této činnosti i jejím různým druhům byly vzneseny. Druhá kapitola se konkrétněji věnuje podpoře prodemokratických sil ve východní Evropě. Charakterizuje hlavní dárce a uvádí výhrady, které se proti od nich přicházející pomoci objevily. Pozornost věnuje také důležité otázce, zda přijímání podpory od dárců určitého typu představuje pro příjemce morální problém. Třetí kapitola představuje vnitřní politickou situaci Ukrajiny a zejména politické a kulturní rozštěpení mezi západní a východní částí této země. Autorka formuluje tezi, že značný díl odpovědnosti za nedostatečný rozvoj ukrajinské občanské společnosti, zejména na východě, má sousední Rusko, a věnuje se proto také situaci občanské společnosti v Rusku a prostředkům, jimiž údajně Rusko bojuje proti působení Západem podporovaných demokratických iniciativ na Ukrajině. Čtvrtá kapitola popisuje a zčásti i analyzuje průběh utváření občanské společnosti na Ukrajině v posledních letech se zaměřením na konkrétní západní dárce a na hlavní občanské iniciativy, které sehrály důležitou roli v oranžové revoluci v roce 2004. Konečně poslední, pátá kapitola přináší výsledky zpracování interview s představiteli ukrajinských advokačních NNO. Autorka v ní zkoumá postoje respondentů k západní pomoci, jejímu mnohdy negativnímu vnímání částmi ukrajinské veřejnosti a proměnám ukrajinské občanské společnosti po oranžové revoluci.

Velkou předností této diplomové práce je skutečnost, že autorka se opírá o rozsáhlý soubor zahraniční literatury, která byla dosud v českém odborném prostředí recipována jen velmi nedostatečně. Části, v nichž shrnuje převážně americké diskuse o pomoci rozvoji demokracie, jsou proto velmi cenné. Původním přínosem práce (nejen) pro české čtenáře/řky je detailní popis úlohy ukrajinských advokačních NNO podílejících se na oranžové revoluci a zpracování jejich stručných informativních profilů. Zajímavé jsou rovněž pasáže pojednávající o účasti západních organizací na pomoci demokratickému hnutí na Ukrajině, popřípadě v jiných postsovětských zemích, i když jejich omezením je popisnost.

Po formální stránce práce nevykazuje závažnější nedostatky. Úroveň angličtiny, nakolik to jsem schopen posoudit, je velmi dobrá až vynikající.

Své základní kritické připomínky shrnuji do následujících bodů:

1. Autorka odkazuje na velmi široký okruh literatury a pro osvětlení svého tématu používá jak užitečné teoretické koncepty, tak i vhodná srovnání (např. se situací v Srbsku nebo Gruzii), ale nedospívá k jasné argumentaci pro určitá tvrzení, která by vytvářela teoretickou osu celé práce. Teoretické části textu jsou souborem shrnutí některých diskusí týkajících se hlavního tématu.

2. Za problém také považuji, že autorka se sice dovolává řady teoretických přístupů a některé solidním způsobem shrnuje v přehledových částech textu, ale vlastní výzkumná část (kapitola V) je jimi sycena jen velmi málo. To platí především pro zjištění z interview sumarizovaná

v této kapitole, ale také třeba pro tři autorčiny předpoklady formulované na straně 9. Nedá se říci, že by v teoretické části práce formulovala teorii sycené hypotézy a ty by pak byly podrobeny testování v empirické kapitole.

3. Nejasná hranice mezi akademickým a angažovaným přístupem. Významná část práce týkající se politické situace na Ukrajině a v Rusku je – jak je přirozené – založena na autorčině interpretaci. Ač je podepřena názory některých politických komentátorů a politologů, domnívám se, že autorčin pohled na rozštěpení Západ-Východ Ukrajiny a na roli Ruska na dnešní Ukrajině není zcela nezaujatý. Z problémů s demokracií na Ukrajině pravděpodobně nelze obviňovat pouze Rusko, jak se to v této práci děje, a Rusko se tu tak stává jakýmsi dr. Zlounem z filmů o Jamesi Bondovi, zodpovědným za všechny negativní skutečnosti. Předně politickou situaci v Rusku jistě není radno idealizovat, ale i tam existuje větší společenská diferencovanost, než autorka připouští. I když je ruský prezident velmi mocný, ne každý jej podporuje. Bylo by proto přesnější mluvit důsledně o „ruské vládnoucí elitě“ než o Rusku jako takovém.

Dále a především je však nutné brát vážně politická stanoviska obyvatel východní Ukrajiny, i když s nimi autorka nemusí souhlasit. Autorčino líčení ukrajinské situace je příliš schematické. Jsou-li ukrajinští etničtí Rusové proruští a mají-li jinou představu o demokracii, než mají ukrajinští prodemokratičtí aktivisté a západní dárci, je to samozřejmě velký problém pro jednotu země a pro západoukrajinské obyvatele doufající, že se v celém státě podaří nastolit co nejstandardnější formu demokracie z hlediska západních měřítek. Pokud však obyvatelé východní Ukrajiny mají na věc jiný názor, mají na něj právě v souladu s principy demokracie právo.

Hodnotící soudy se v práci objevují i v jiných souvislostech, jako když se třeba o intervenci v Iráku hovoří jako o „nelegitimní a nelegální válce“ (s. 47). Autorka má na takový široce sdílený názor plné právo, ale v akademické práci by neměl být prezentován, pokud není zdůvodněn a netvoří součást argumentace.

4. Deskriptivní a ne zcela systematické zpracování profilů západních dárců a ukrajinských prodemokratických NNO (kapitola IV.). Profily západních dárcovských organizací jsou buď příliš dlouhé, a pak obsahují nadbytečné informace typu, kdo založil Freedom House, nebo naopak příliš krátké, a pak v nich schází úplný a vyčerpávající přehled o jejich zapojení do demokratické pomoci na Ukrajině. Např. o programu EU TACIS se čtenář dozví skoro jen tolik, že existuje, ale jeho specifika a význam nejsou jasně přiblíženy. Čistě deskriptivní jsou také portréty ukrajinských aktivistických organizací činných během oranžové revoluce.

5. Empirický výzkum je interpretován způsobem ne zcela odpovídajícím typu výběru respondentů a velikosti vzorku. Autorka neuvádí klíč pro výběr respondentů a vyjmenovává jen některá možná zkreslení pramenící ze způsobu výběru. I když si je vědoma limitací výzkumu pramenících z omezené velikosti jejího vzorku (s. 70), tvrzení respondentů posléze příliš generalizuje. Chybí souhrnná informace o respondentech (např. věk, vzdělání, pozice, délka praxe, zahraniční zkušenosti atd.). V empirické části se projevuje, že autorka realizovala svůj výzkum poměrně pozdě a v určité časové tísní.

Diplomovou práci doporučuji k obhajobě a navrhuji ji hodnotit 24 kreditními body.

V Praze 12. března 2007

Marek Skovajsa, Ph.D.

